

на річ, таким спісмом „на злість“ не повинна керуватися ніяка влада, яка ціцю шукає злагоди з людністю. Час вже спаді роспілатути ті вузли, і дати затяглися за останніх сім років, і дати спокій тим сотням тисяч наущених людей, що покутують по торах, на категорії та винагородами за кордоном. Держати їх там тепер коли „усунені“ вже не відять офиційно зачеплено, було в актом самої політичної помсти, яка нічого доброго не принесе навіть урядові.

Проте поки чутки чутками, поки не маємо реальних доказів якогось по-вороту, трудно поверти і в сподівані амністію. Дійсність так багато вже дурджа такими чутками, що краще буде поки що на Гн не покладатися, не перестаючи, певна річ, завжде і всюди нагадувати про цей акт елементарної справедливості.

На маскараді.

I.

„Не стала вороновою слеталась“ — то відбувалось з січня зібрання київських націоналістів з повідомленням їй було про резолюцію з приводу галицьких справ. „Кіевлянин“ не задовольнився докладним зівідмінням про те зібрання (в ч. 6), а ще виступив і окроєм з двома передовими: „Русифікація Галицької Русі“ (ч. 5 і 9). Преважну країну, крає б він і не виступав: перемудрив, не обрака, і згадані статті тільки цитують справу, яку досить відразу поставлено на зібранні у націоналістів. Анонімний автор статей без кінця її вінно ростягає, піби разину кінця, що міг скласти в двох фразах, і робить таке враження, ніби написане тягне, аби більше написати. Українці за московофільтро Галичині винуватити поляків, а поляки українців — оце і все, що можна вищити з довгого та пудного лементування „Кіевлянинського“ передовика. Не багато... Більше найду дас зібрання в клубі націоналістів і можна тільки подякувати „Кіевлянинові“ за те, що він так широко про його росказав.

Найцікавіше було повідомлення д. Флоринського на тему про новітні устині на московофільтро у Галичині та погрози „українсько-мазепинців“ проти Росії. Темніше фарбами малов д. Флоринський становище московофільтро: їх проганяють з посад, іхні інституції на-сують, іхній пресі дихати не дають конфискатами... Ще темніше малов д. Флоринський ліліальність українців. Хоча їх „временами“ додається також, — значить, не на трояндах і вони спо-вичають, але за якусь сотню ріядків д. Флоринський іншу ім уже доло при-дляє: „однім словом“, це після „дан-стается також“) „українці“ османяють особими милостями і правителівським і містичним, коренемъ (!) польськимъ населеніемъ⁴. І за ці „особливі милости“ вони платять, певна річ, тим, що тиснуть без жало нещасних московофільтро та брикать зброєю проти Роз-сії...

Так уявляє собі і так розповів в своїм слухачам про становище в Гали-

чині д. Флоринський. Уявляє й роспо-вів не зовсім по правді, бо зразу ж зробив кардинальну помилку, скори-ствуясьши з самої лиці чорної фарби. Життя сінтоності в фарбах не знає, — це раз, а ще коли такі одиночні фарби пощають до рук лідей та діял Флоринського, то виникають пікаві парадокси, на які хіба тільки дальтоністи з клубу націоналістів можуть не звертати уваги. Репресії проти москово-фільтро, — каже д. Флоринський, — так широко тепер розгорнулись, що „дал-гнійшее существование дѣлается буквально немыслимыем“, такъ какъ всѣ средства призначаются „дозволенными“. І проте московофили, з ласки божої, не тільки не перевелись ще, не тільки любеною собі животію на спіт, але й почивають себе зовсім не так але, як здається д. Флоринському. З другого боку „сысканные особыми милостями“ українці пілкі осоловими оз-нан тих „милостей“ досі не дістали. Отже більш по правді буде, коли до чорних фарб д. Флоринського доміша-ти трохи ясінного тону: не таки то вже пешані московофили, і не такого то вже великоюща доскочії ук-ріпці. І ще більш буде по правді, коли б у повідомленні д. Флоринського замість московофильтро з Галичині поставити... українців з Росії. Коли вже скажіться кому на те, що проганя-ти з посад, на-сують інституції і ваза-ті дихати не дають, що „всѣ сред-ства преслѣдованія призначаются дозво-ленными“, то тільки ім, кому-кому, а д. Флоринському це повинно б добре по знаку бути. Що ж, може він, що взяв у свою оборону галицьких московофильтро, протестує теж проти „га-лицьких“ з його погляду порядків в Росії? Звичайно, ні — сама думка про це бренить таким парадоксом що д. Флоринський просто вживі очі заре-готався б, як би й поставити йому на увагу.

А тим часом... візьмімо лиши одній приклад. У своему повідомленні д. Флоринські кілька разів спилювався спе-циально на тих репресіях, що зазнали московофильтро преса в Галичині („преслѣдованія русской пачти“, „при-вличеніе къ отвѣтственности публи-цистовъ и журналистовъ“, „газеты си-стематически конфискуются“). Та-кія обурення розуміють, бо раз-ураз стояли проти репресій і взагалі і спі-чильно, коли доводилось торкнітися репресій на галицьких московофильтро. Ми думаємо, що пічого путного ре-пресіям досагти не можна — отже, не можна ними боротися й проти москово-фільтро. І в наших устах — в устах людей парткомульних — такий простр мав рапію. Але в устах людини офици-альної, як голови київського цензур-ного комітету, це, — хай пробачите мені д. Флоринський — на-віть не парадокс, а просто пікантна сміховина. Нехай би хто склав йому, щоб він не таг „къ отвѣтственности публи-цистовъ и журналистовъ“, не конфиску-вав напр. ювілейній кантанти на честь Шевченка, або брошюру про скасуван-ня кріпацтва, або хоч календаря (бу-ло й це!) — уявляю, яким оком погля-

нув бі голова цензурного комітета на такого божевільного! А от галицькі товариші його за те тільки, що ретель-но справляють ту саму службу, яку має й д. Флоринський у Київі, не спо-чуття й не хвали од його діждалися, а доганя.

Пара-докс... Та не що інше, як па-радокс чи якісь маскарад з переда-гнями уявляє з себе і все зібрани в клубі націоналістів. Вони, що тільки препресіям і звинили орудувати, що тільки до них і накликають, — вони ви-ступають з протестами проти препре-сій і висловлюють спочуття тим, хто йх ніби то терпить! Ах, облиши пере-дягаваній маскаради, панове, — нікого ним вже не здивується!

Протестуйте, висловлюйте спочуття, коли єсть до того охота, але почніть же з протесту проти себе самих, по-кажіть спочуття насамперед жертвам свого власного тероризму. Во ваше становище логично підказує вам спо-чуття не товаришам вашим у Галичині, а австрійським прокуратором, а про-тести ваші, пущені проти неї, вас же саміх і поцілили зненацька...

І пічого дивного, коли хочете не-ма в ціому: це ми заза побачимо на прикладі одного з пророків тогож та-кія маскарадного напрямку, тільки більш одвертого й широкого за своїх товаришів. Він не тільки з себе, а й з інших машкар зірвав.

Сергей Ефремов.

З газет та журналів.

* * * В „Кіевлянинѣ“ (ч. 10) В. Шульгін, в статті „Медев'язька услуга“ ви-кладає свої міркування з приводу чу-ток про амністію. Торкнувшись єврей-ського і польського питання, автор мимоходом висловлюється љ про „мазе-пинство“.

„Що до самостійної ролі так званого мазепинського руху... після він... — то мається в увазі, що він, звичайно, може бути джерелом дуже величного клопоту. Але грізним цей рух стає в ту хвилину, коли мазепинці вдається заснувати свою мазепинську культуру. Коли Бог судить, щоб українська мова в руках не панії Грушевських, а іх садко-відомі виросли в дільній літературі і культурі, то питання вирішиться саме собою... І питання вирішиться на філологічній і історичній суперечками, а проста живопис культурно-енергією, яку виставлять обидві сторони. Звичайно, поки проти всієї рідкісної літератури виставляється одного Шевченка, хоча й безумовно талановитого, але пос-така напів-«євр.»ального відходу, як, під-валеного Кулішем, коли против всієї росій-ської науки виставляється одного Грушев-ського, всієї музик-Лисенка, — мазепинці мають мало шансів на перемогу.“

Але хто відє, що принесе будучину. Ким мазепинців снає становище для засновання власної української культури, то репресії цього діда не санктує.

Так, „мазепинська“ питання вирі-шиться само собою... І репресіїми його не спіннати. Тільки діара п. Шульгін так дуже зміншує сучасні культурні сили українства. Поруч з Шевченком в нас стоїть такі сили“, як В. Франко, Коцюбинський, Винничеко і багато інших, переклади яких забагатили не тільки російську літера-туру, а й багато європейських. Укра-їнство має цілу низку близких наук-

щене вібожество — поруч живуть тут; повне ледарство і безпросвітні, беззупинна робота стріваються раз у раз; спокуси городського життя ваблять до себе... Рівновагу за законів обставин загубити не важко.

Отже не саме село постачає хулігани, і не самою різкою боротися з ними. Хуліганство на селах — це насамперед наслідок реакції, темоти й занепірія в право та справедливість. Коли всім путь книжку «Верхопольство», на дорозі в село, коли забороняють там ческу розумну розвагу, коли звужують усlyku право на користь громадськості то інших наслідків і не може бути. А тим паче у нас на Україні, де всі репресії набирають ще й національного кольору, де просвіта затамовується пецеозумілою мовою, де темнота через те є ще й густіша. Тут протест проти звичайних форм життя мусить бути дужчій і згнітих набрати форм. І не різкою із них боротися. Культуру можна насадити тільки культурними способами, а культура єдиний лік і на хуліганство. Виховані в людях позагу до чужого права та громадського життя самим ділом, пустіть до них просвіту, дайте їм про зуму книжку і розгадуємою мовою, не заважайте на громаду працювати — і будьте певні, що з хуліганством і сліду не лишиться. А на різках та на комісіях далеко не зайдете.

На маскараді.

П.

Дуже влучно й до речі нагадав недавно д. Л. Козловський в «Руських Відомостях» (ч. 2) про стовбу дворянської реакції в визначному колісі ідеологія славянофільства, К. Леонтьєва. Цей лікар і дипломат, цензор і чернець велими цікавився славянофільським питанням і дав чимало публістичних праць з цього поля, аїбраних у книзі «Востокъ, Россія и Славянство». Як публіст, зауважив в величії слави серед славянофільських кругів, — тих самих, що тепер здебільшого виступають під прапором націоналізму, — отже його можна вважати за духового батька сучасних націоналістів. Не треба говорити, яку величину мають ноглиди цього «величайшого русського мислителя» для того, що зрозуміти сilogічний маскарад у славяноському питанні взагалі, і в українському її сібіна.

І Леонтьєв сміливо зриває маскару з себе й своїх однодумців. Живучи в Туреччині, він зрозумів, що призначиться сам, «жахливу річ»: «я — я же Леонтьєв! — поїде, сь ужасом і горемъ, що благодія толькі туркамъ і держить єще многое истинно православное и славянское на Востокѣ!» Турецький гніт, на його думку, слугить славяням за «презервативний колпакъ» («чудові корівництва») од европейської лберальності, за оборону од тих демократичних ідей волі, рівності й братерства, що поняли собою цілкомъ «гніль захід» і загрожують скіходи. А коли так, то хай благословений живе турецький гніт!... Мало того, — демократичні ідеї загрожують не самим балканським славяням, але тільки піменецькій

гніт спіннес славяням од того, щоб воно пішли європейським шляхом: А коли так, то хай благословений живе й німецький гніт!

«Бойтесь, — застегає Леонтьєв, — не австрій-германськіх торкежів на Балканському по-

лустрою!, бойтесь другого!.. Бойтесь, напротивъ, того, чтобы наше торжество не зашло слишкомъ далеко; чтобы не распались Австро-и чтобы мы не оказались внезапно и безъ подготовки лицемъ къ лицу съ новыми миллионами этнографическихъ и свободолюбивыхъ братцевъ-славянъ! Это было бы уже самого жестокаго пораженія на полѣ бранія». Перед Леонтьєвим проноситься, правда, і те, що здавна було мрією і широких федералістів, і так само широких панславістів — заснування єдиної славянської держави. Як славянофіл, він бій радий бути тому, але грізним страховищем становять перед ним оти «миллионы этнографическихъ и свободолюбивыхъ братцевъ-славянъ!», і третячкою рукою одижає славянофільський ідеолог од себе спокусу. Заснування єдиної славянської держави було б, на його думку, початком кінця для держави російської, «руськое море» иссякло бы отъ слияния въ немъ «славянскихъ ручьевъ». Во «братья славяне» не могли б поставитись байдужно до форми державного життя в Росії. Ідея «гнітного заходу» вони зараз були перенесені на російський grunt і... довелося б опроціти з тихъ «самбытныхъ строемъ», що забезпечували заснування однієї народності серед інших і однієї дворянської касті над усію людністю. Реакціонер і дворянин узяв голову над славянофілом і московським цензором простяг товарицьку руку не тільки австрійському цензорові, але навіть турецькому каймакамові.

І це принаймніши цирко зроблено, без жайдної маскари на лиці. За для забезпечення реакції в Росії віддати на поточі міліонів славяністів — це жертва для Леонтьєва очевидно не велика, тим більше, що вимагала вона не діла, а власне бездіялі, самого підтримування status quo, існування Туреччини й Австроїї, під допомагали Росії бути самій собою, обновлюючи її «славянською небезпекою».

Багато води перейшло, і не само води, з того часу, як Леонтьєв застерегав своїх однодумців, од славянської небезпеки; одмінною становицею балканських і західних славяня, наяві у Росії настав, як знамо, «обновлений строй», —правда з пануванням тієї самої дворянської реакції. З новими речами виступають оборонці її: воно тепер горює за славяни, стоять і не жалуют проклонів та обурення проти Туреччини й Австроїї... Але, коли придивитись уважніше, то ід олого епігонів старого Леонтьєва анітрохи не одмінися. Вони так само бояться й ненавидять славяня, хоча язиків своїх медом намащують; вони так само обороноють «турецький» і «німецький» гніт у себе дома, хоча протестують проти його по чужих державах; вони так само за дзялі свого власного панування, «для лакомства пешасного» запрошуєті справжні інтереси славяниства, хоча не мають сміливості сказати це прилюдно й просто в вічі славяням; все темне й

нізьке піддержують вони в Славянищі, і серед реакціонерів шукають собі сідильників, хоча іноді й про волю загадують. Вони ті самі Леонтьєви — звичайно, на згорт мешенянки, — тільки з машарою на лице.

Так ми на маскараді.. Маскарад — усі ті військові поклонки та брякоти на бутафорській обробі, коли справжньої зовсім немає. Маскарад — от спочуття чужим славяням, коли своїм, далі, грип живеться. Маскарад — простість проти «гнітного заходу», власною рукою конфікується календарі та ноти. Усе маскарад, наївний, безглазий маскарад, бо добре ж видно справжні обличчя тих, хто ховається за розмальованими машарями. Опірів дворянської реакції, опірів панування для самих себе, цим «славянофіламъ» нічого власне більш не треба і саме краще, що могли б вони зробити — простили товарицьку руку, але прилюдно простягти й не криччись, своїм товаришам у роботі, як те зробив колись їхній батько, Леонтьєв.

Оти бажав ім повчитись сміливості й широти у свого батька любові

та і в краще буде — перед славянями безпечніше...

Сергій Ефремов.

Голос українських пристів.

Майже що року на сторінках української преси шідиться питання про заснування спілки українських артистів та про заснування каси взаємної допомоги працівників нашого театру. В цій справі складаєсь даже ціла література, висловлено багато луком і самими українськими артистами, найближче заинтересованими рідною ім справою, і українськими драматургами і взагалі людьми, що цікавляться і болють долею українського театру, що відограє і досі відограє таку велику роль в розвитку нашого культурного життя. Але справа ю досі ні на крок не поступується. Ніхто не хоче вижити в цьому напрямком конкретних заходів, немає енергії, а якщо інертність, байдужність до цього пекучого питання заглушила навіть попутчу самоохорони. Одна розвивається питання стереотипною фразою: «єте, не добре було-б, як би хто заснував таке товариство, або принаймні касу взаємної допомоги», другі, та, що живуть в країнських умовах, як наприклад, артисти трупки М. К. Садовського, що мені нераз доводилося чути, просто заявляють, що не варто навіть і заходів вживати в цій справі, бо з неї все одно нічого не вийде. Чому — не відіве, так і не пояснюють. Правда, де-то з них казав, що уряд не дозволить одкрити навіть каси взаємної допомоги. Казали, не спробувавши викинти найменших заходів в цьому ділі. Хоча з великою певністю можна сказати, що така спілка, або принаймні каса, як професійна організація, має всі шанси на те, щоб легалізуватись. Чому може існувати така широка організація, як товариство і каса працівників російської сцени, а поруч з нею має бути заказано всі шляхи перед бажаним матеріальним самоохорони в працівників української сцени? Адже вони совсім не збираються